

Ammattitaidon kohottaminen valmennus- ja kilpailutoiminnalla

Heikki Saarinen

Projektipäällikkö, Akva-projekti
Hämeen ammattikorkeakoulu
heikki.saarinen@hamk.fi

Ammattitaitokilpailujen suosio on kasvanut selvästi viime vuosina ja kilpailut ovat saaneet merkittävän osan Suomen ammatillisen koulutuksen kentässä. Kansallisiin Taitaja-kilpailuihin on ilmoittautunut vuosittain yli tuhat nuorta ja joka toinen vuosi järjestettäviin kansainvälisiin WorldSkills-kilpailuihin on osallistunut 40 suomalaisen huippuosaajan maajoukkue. Kilpailutoimintaan osallistuvien joukko on vielä huomattavasti suurempi, kun otetaan huomioon kaikki kisapaikkoja tavoittelevat ja valmennuksessa olevat nuoret. Lisäksi viime vuosina on syntynyt peruskoululaisille kohdennettu Taitaja9-kilpailu, johon osallistuu lähes kaksi tuhatta nuorta.

Ammattitaitokilpailutoiminta näkyy ammatillisten oppilaitosten toiminnassa muutenkin kuin osallistujien lähettämisenä kisoihin. Oppilaitokset organisoivat nuorten valmennuksen kisoihin yhteistyössä paikallisten yritysten kanssa. Lisäksi monet oppilaitokset osallistuvat huomattavalla panostuksella kisojen järjestelyihin. Kuluva vuosi on kisajärjestelyjen huippuvuosi, koska samaan vuoteen sijoittuvat Turun Taitaja 2005 SM -kisat sekä WorldSkills 2005 Helsinki -ammattitaidon MM-kilpailut. Kilpailujärjestelyissä on mukana yhteensä noin kaksi tuhatta opettajaa ja lisäksi yli tuhat opiskelijaa.

Miksi ammattitaitokilpailujen suosio on vahvassa kasvussa?

Kilpailutoiminnan suosio perustuu ensisijaisesti toimintaan osallistuvien ryhmien omiin intresseihin. Nuoret haluavat kokeilla osaamisensa rajoja sekä käyttää kilpailun tarjoamaa tilaisuutta taitojensa näyttämiseen. Opettajille valmentaminen ja kilpailujärjestelyt tuovat uusia innostavia työskentelytapoja ja toimintamahdollisuuksia. Oppilaitosten panostukseen vaikuttaa erityisesti kilpailutoiminnan antama tilaisuus oman toimintansa markkinointiin ja yhteistoiminnan kehittämiseen. Yritysten osallistumisen pääasiallisina motiiveina ovat henkilöstön rekrytointi ja toimintansa markkinointi (www.wsc2005.helsinki.com).

Merkittävän tuen kilpailutoiminnalle antavat yritykset, opetusviranomaiset, ammattiliitot, yhdistykset ja elinkeinoelämän järjestöt. Keskeisenä koordinoijana ja toiminnan ohjaajana toimii Skills Finland ry, jolla on mm. päävastuu Helsinki 2005 -kilpailujen järjestelyistä (www.skillsfinland.com).

Toiminnan edistämiseksi on käynnistetty myös monia kehitysprojekteja, joissa pyritään edistämään valmentajien ja kilpailunjärjestäjien osaamista ja yhteistyötä. Tässä artikkelissa tarkastellaan kilpailutoimintaa tukevaa kilpailuasiantuntijakoulutusta, johon on osallistunut vuosien 2000 – 2005 aikana noin 3000 opettajaa ja työpaikkaohjaajaa. Koulutus on toteutettu Hämeen ammattikorkeakoulun ESR-rahoitteisessa Akva-projektissa (Ammattitaidon kohottaminen valmennus- ja kilpailutoiminnalla) (www.hamk.fi/projektit). Koulutuksen on organisoinut Hämeen-

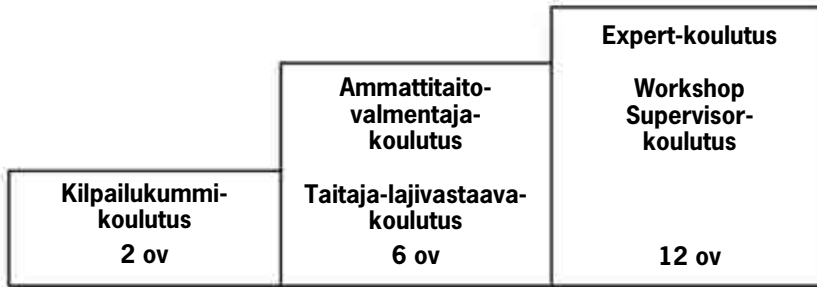
linnan ammatillinen opettajakorkeakoulu. Seuraavassa on tarkasteltu tämän koulutuksen tavoitteita, rakennetta, sisältöjä, toteutusta ja tuloksia.

Kilpailuasiantuntijakoulutus

Kilpailuasiantuntijakoulutus on osa Akva-projektin toimintaa, jonka ”tavoitteena on luoda ammattitaitokilpailujen toimijoiden järjestelmä eli eksperttien, valmentajien ja järjestelymestarien kilpailuverkosto ja kouluttaa heitä. Ammatillisten opettajien ja työpaikkaohjaajien osaamista kehitetään niin, että he pystyvät ohjaamaan opiskelijoita huipputaso ammattitilaisiksi ja osaajiksi sekä valmentamaan opiskelijoita näyttötutkintoihin, ammattitaitokilpailuihin ja muihin korkeatasoista osaamista vaativiin tehtäviin. Huippuosaajien valmennus- ja ohjaustoiminnan taustalle muodostetaan eritasoisia valmennusrenkaita” (Honka ym. 2000). Kilpailuasiantuntijakoulutus on ollut keskeisessä asemassa näiden tavoitteiden toteuttamisessa.

Koulutusohjelman rakenne, kohderyhmät ja sisällöt

Kilpailuasiantuntijakoulutus on kestoltaan 20 opintoviikkoa. Koulutus toteutetaan kolmella tasolla, joista perustason koulutusohjelman kesto on 2 opintoviikkoa, kansallisen tason koulutusohjelman kesto 6 opintoviikkoa ja kansainvälisen tason koulutusohjelman kesto on 12 opintoviikkoa. Koulutusohjelmissä on tavoitteena kyseisen toiminta-alueen vaatimien osaamisten hankkiminen ja kilpailujärjestelmän kehittäminen (Saari ym. 2004).

Kuvio 1. Kilpailuasiantuntijakoulutus.

Kilpailuasiantuntijakoulutuksen kohteena ovat seuraavat toimijaryhmitt:

Kilpailukummi toimii työpaikkansa yhteyshenkilönä kilpailuasioiden järjestelyissä sekä innostaen nuoria ottamaan osaa ammattitaitokilpailuihin.

Taitaja-lajivastaava toimii kansallisissa Taitaja -kilpailuissa lajivastaavana omassa lajissaan vastaten kilpailuosastonsa suunnittelusta, rakentamisesta ja kilpailuaikaisesta toiminnasta.

Ammattitaitovalmentaja valmentaa nuoria kansallisiin ja/tai kansainvälisiin ammattitaitokilpailuihin oppilaitoksessa tai yrityksessä.

WorldSkills Expert vastaa lajinsa kilpailutehtävästä, arvioinnista ja käytännön organisoinnista sekä toimii tuomareina WorldSkills-kilpailuissa. Ekspertit laativat kilpailutehtäviä ja vastaavat lajin kehittamisestä edelleen lajikuvausta muokkaamalla.

Workshop Supervisor toimii kansainvälisissä WorldSkills-kilpailuissa lajivastaavana omassa lajissaan vastaten

kilpailuosastonsa suunnittelusta, rakentamisesta ja kilpailuaikaisesta toiminnasta.

Koulutuksen sisältö

Kaiken kilpailuasiantuntijakoulutuksen keskeisenä lähtökohdantana on ammattitaito ja sen kehittäminen. Ammattitaito ymmärretään laaja-alaisena, kehittäväenä ja tulevaisuuteen suuntautuvana osaamisena. Vaikka kilpailut mittaavat usein vain osan ammattialan ammattitaidosta, niin valmennuksen kokonaistavoitteena on laaja-alainen ja syvälinen ammatillinen osaamiseen (Seinä 2000).

Taitaja lajivastaava -koulutuksen keskeisinä sisältöinä ovat kilpailulajin järjestelyihin liittyvät tehtävät ja osaamiset, esim. kilpailupaikan suunnittelu, budjetointi, kilpailujen laitteiden ja materiaalien hankkiminen, kilpailutehtävien laatiminen ja kilpailuarvioinnin suunnittelu, viestintä ja tiedottaminen, lajitiimin johtaminen, yritys yhteistyö ja sponsorointi sekä ympäristö- ja työturvallisuuskohdat kilpailujärjestelyissä.

Workshop Supervisor -koulutuksessa korostuvat erityisesti kansainvälisen kilpailun asettamat vaatimukset. Keskeisinä sisältöinä ovat koneet, laitteet ja materiaalit; tekniikka; turvallisuus ja ympäristöasiat, sponsorointi ja talous, logistiikka, projektinhallinta ja johtaminen, yritysysteistyö, markkinointi ja viestintä sekä kansainvälisyys.

Expert-koulutuksen sisältöalueina ovat mm. WorldSkills Organisation ja sen toiminta, WorldSkills Competition -kilpailutoiminta ja työskentely kansainvälisessä WSC-ryhmässä. Expert työskentely -osio sisältää kilpailutehtävän ja arviointikriteerien laatimisen, lajin järjestelyt ja organisointi WSC-kilpailuissa, toimiminen Expert-ryhmässä, WSC-lajin kehittäminen eteenpäin sekä WSC-valmennuksen tukeminen valtakunnallisesti.

Ammattitaitovalmentajille suunnattu koulutusohjelma on rakennettu St. Gallenin WorldSkills 2003 -kisojen yhteydessä tehdyn koulutustarvekartoitukseen perusteella. Sisältöinä koulutuksessa ovat ammattitaitovalmentamisen perusteet, valmentajana kehittyminen, ammattitaitokilpailut, valmennuksen suunnittelu, ohjaus ja seuranta, fyysinen ja psyykinen valmentaminen sekä valmennuksen organisointi ja johtaminen.

Koulutuksen toteutus ja tuloksia

Koulutus on toteutettu opettajien ja työpaikkaohjaajien täydennyskoulutusohjelmina, jotka ovat tiiviisti sitoutuneet kilpailujärjestelyihin ja valmennukseen. Samalla kun toimijat ovat suunnitelleet, valmistelleet ja toteuttaneet kisoja he

ovat osallistuneet koulutusohjelmaan, joka on antanut tarvittavaa tietoa ja osaamista heidän tehtäviinsä. Samalla ohjelma on antanut hyvän tilaisuuden kokemusten reflektointiin muiden toimijoiden kanssa. Erittäin merkittävänä on koettu aiempien kisajärjestäjien kokemusten hyödyntäminen uusien hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Koulutuksen toteutusta ovat ohjanneet ajatukset situationaalisesta oppimisesta, jossa oppiminen on tavoitteellista toimintaa mahdollisimman relevantissa ympäristössä (Ruohotie & Honka 2003, 33).

Mitä on saatu aikaan erilaisilla kehittämishankkeilla ja monien tahojen yhteistyöllä?

Suomeen on syntynyt noin 2000 kilpailuasiantuntijan verkosto, joka toimii kilpailujen järjestelyissä ja valmennuksessa. Verkosto toteuttaa vuosittain laajat ja tasokkaat Taitaja-kilpailut, joissa käy 30–40 000 katsojaa. (www.taitaja2005.com). Suomi osallistuu joka toinen vuosi ammattitaidon MM-kilpailuihin laajalla joukkueella ja on itse järjestämässä vuoden 2005 WSC-kisoja, joihin odotetaan noin 150 000 katsojaa. Valmennukseen on syntynyt valmennusjärjestelmä, joka sisältää lajipäälliköt, valmennusyksiköt, yhteistyöyritykset ja valmentajat noin neljässäkymmenessä lajissa. Uusia kilpailuinnovaatioita on syntynyt jatkuvasti, kuten peruskoululaisille suunnatut Taitaja9-kilpailut (www.taitaja9.com).

Kilpailutoiminnan jatkohaasteet ovat erityisesti vuoden 2005 mittavien panostusten hyödyntämisessä. Ammatillinen koulutus saa runsaasti tunnettavuutta vuoden aikana ja sen tulisi

Heikki Saarinen

jatkossa pystyä vastaamaan huippuosaamista koskeviin odotuksiin. Haasteena on kehittää sellaista ymmärtävää ja syvälistä ammatillista osaamista, joka pystyy mukautumaan työelämän nopeisiin ja voimakkaisiin muutoksiin. Suomeen on syntynyt laaja kilpailuosaajien verkosto ja sitä tulisi hyödyntää mahdollisimman paljon ammatillisen koulutuksen ja suomalaisen ammattitaidon laadun kohottamisessa. Ammatillisen koulutuksen muut kehittämissuunnitelmat, kuten työssäoppiminen ja näytöt, antavat erinomaisen toimintakentän näiden tavoitteen toteutumiselle.

Lähteet

Honka, J., Lampinen, L., Vertanen, I., Lahdenkauppi, M. & Mattila, P. 2000. Ammattitaidon kohottaminen valmennus- ja kilpailutoiminnalla. Projektisuunnitelma. Hamk/Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Kokotti, H. & Rupponen, P. (toim.) 2003. Valmennuksella kohti huippuammattitaitoa. Skills-julkaisut.Hamk.

Ruohotie, P. & Honka, J. 2003. Ammatillinen huippuosaaminen. Kompetenssitutkimusten avaama näkökulma huippuosaamiseen, sen kehittämiseen ja johtamiseen. Skills-julkaisut.Hamk.

Saarinen, H., Sillman, P. & Kuisma, T 2004. Ammattitaitokilpailujen kilpailuasiantuntijoiden koulutusohjelma. Hamk. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Seinä, S. (toim.) 2000. Ammattitaitokilpailut ammattitaidon kehittäjänä ja mittaajana. Hamk. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

www.hamk.fi/projektit.

www.skillsfinland.com.

www.taitaja9.com.

www.taitaja2005.com.

www.wsc2005helsinki.com. Newsletter nro 8, lokakuu 2005.